

Kultúrne dedičstvo u mokradiach karpatských krajín

Ján Kadlečík, Natália Kubicová, ŠOP SR, Karpatská iniciatíva pre mokrade

*XXII. ročník konferencie Krajina – Človek - Kultúra,
3. mája 2018, Banská Bystrica*

Karpatská iniciatíva pre mokrade Carpathian Wetland Initiative

- ▶ Regionálna iniciatíva Dohovoru o mokradiach (Ramsarského dohovoru) - RRI, zahájená v r. 2004 z iniciatívy SR, schválená Stálym výborom dohovoru v r. 2009
- ▶ RRI predstavujú regionálne mechanizmy na podporu implementácie dohovoru
- ▶ Podpísané Memorandum o spolupráci (MoC) medzi sekretariátmi Ramsarského a Karpatského dohovoru (2006)
- ▶ Štatút a rokovací poriadok (Terms of Reference CWI (2007))

Poslanie

Prispieť k implementácii MoC medzi Ramsarským dohovorom a Karpatským dohovorom podpísaným 13. decembra 2006 v Kyjeve, Ukrajina.

CWI zabezpečuje spoluprácu medzi týmito dvoma dohovormi a ich zmluvnými stranami pri ich snahe o ochranu a múdre využívanie mokradí v karpatskom regióne a aj mimo Karpát prostredníctvom miestnych, národných, regionálnych a medzinárodných aktivít.

5. zasadnutie konferencie strán COP5 (2017) Karpatského dohovoru

Rozhodnutie COP5/4 Ochrana a trvalo udržateľné využívanie biologickej a krajinej diverzity

- *...berie na vedomie* existujúce synergie medzi Dohovorom o mokradiach a CWI, *vyzýva* CWI zintenzívniť spoluprácu a mobilizovať zdroje na podporu príslušných činností na efektívnu ochranu, revitalizáciu, manažment a udržateľné využívanie karpatských mokradí, ako aj na rozvoj výchovy a vzdelávania v týchto témach.

Aktivity CWI

- ▶ Ročné správy (www.cwi.sk)
- ▶ Konferencie, semináre, študijné cesty
- ▶ Spolupráca s inými sieťami (CNPA, DANUBEPARKS, ALPARC, EUROPARC) a organizáciami (WWF, WI, IUCN WCPA, CEEweb)
- ▶ Fund-raising, návrhy projektov
- ▶ Bilaterálna cezhraničná spolupráca

Aktivity súvisiace s kultúrou

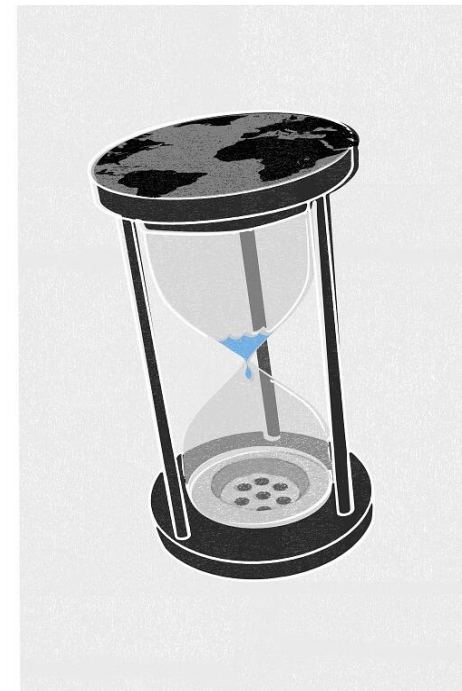

- ▶ Trenále **EKOPLAGÁT** (<http://www.cwi.sk/index.php?page=news>) - 40 rokov
- ▶ Medzinárodná súťažná prehliadka plagátov s tematikou OP, ŽP (Žilina, SK)
- ▶ CWI udeľuje cenu plagátu s témou mokrade

RIVERS AREN'T LAUNDER!

Rita Nagyová (2017)

Scott Lazerow (2014)

PEACE FOR ENVIRONMENT
DEDICATED TO THE
40TH ANNIVERSARY
OF THE CONVENTION
ON WETLANDS
(RAMSAR, IRAN, 1971)

Marcin Urbanczyk (2011)

Čo sú mokrade

Pojem „mokrad“ zahŕňa všetky typy mokradových biotopov ako sú definované Ramsarským dohovorom („oblasti s močiarimi, slatinami, rašeliniskami alebo s vodou, prírodné alebo umelé, stále alebo dočasné, s vodou, ktorá je stojatá alebo tečúca, sladká, brakická alebo slaná...“)

- ▶ patria sem prírodné a poloprírodné pramene, potoky, rieky, vodopády, vnútrozemské delty, jazerá, mŕtve ramená, slepé ramená, močiare, mláky, sezónne zaplavované lúky, ostricové močiare, nelesné a lesné rašeliniská, vrchoviská, slatiny, horské lúky, krovinové močiare, jelšiny, podmáčané lesy, lužné lesy, geotermálne mokrade, krasové a iné podzemné hydrologické systémy,
- ▶ ako aj človekom vytvorené mokrade, ako sú rybníky, zavlažované pozemky, mokré pasienky, saliny, vodné nádrže, priehrady, ťažobné jamy, štrkoviská, tajchy, kanály a zavlažovacie jarky, atď.

Projekt Mokrade a kultúra

Október 2017 - Január 2018

- ▶ Podporený z projektu Sekretariátu Ramsarského dohovoru financovaného Nadáciou MAVA „*Ochrana prírodného a kultúrneho dedičstva v mokradiach: Globálna podpora pre integrovaný prístup prostredníctvom Ramsarského dohovoru*“
- ▶ spolu-financovaný Štátnou ochranou prírody SR a ministerstvami životného prostredia a organizáciami v 5 karpatských krajinách
- ▶ Prvá inventarizácia významných kultúrnych hodnôt a zvyklostí spojených s mokradami národného a medzinárodného významu + prehľad literatúry

Projekt Mokrade a kultúra

Október 2017 - Január 2018

- ▶ Cieľom bolo identifikovať, zdokumentovať a sprístupniť informácie o významných kultúrnych hodnotách a zvyklostiach spojených s mokradami v karpatských krajinách.
- ▶ Zozbierané informácie tak podporia ochranu a zachovanie kultúrneho dedičstva, ako aj zámer Ramsarského dohovoru integrovať kultúrne aspekty do starostlivosti o ramsarské lokality a iné mokrade.
- ▶ Vzhľadom na krátke trvanie projektu (4 mesiace) a nízky rozpočet nebol priestor na hlbší výskum a komplexnú štúdiu a tvorbu databáz o kultúrnych aspektoch v mokradiach tohto regiónu.
- ▶ Preto bol vykonaná rýchla inventarizácia, zber dostupných dát a ich spracovanie jednoduchou formou pre poskytnutie rýchlych a ľahko využiteľných výsledkov, aby mohli byť predložené a dané do pozornosti komukoľvek kto môže ovplyvniť ich osud.

Projekt Mokrade a kultúra

Zrýchlená inventarizácia kultúrnych hodnôt v karpatských krajinách

- ▶ Dotazník vypracovaný na základe ramsarskej metodiky
- ▶ Identifikácia kultúrneho dedičstva a/alebo tradičných znalostí, inovácií a postupov či zvyklostí miestnych komunít relevantných pre múdre využívanie mokradí
- ▶ Pdf publikácia s mapou
- ▶ Propagácia udržateľného cestovného ruchu viazaného na kultúrne dedičstvo a tradičné znalosti v mokradiach

Guidance: Rapid Cultural Inventories for Wetlands

Dave Pritchard, Ramsar Culture Network 2016
With Mariam Ali and Thymio Papayannis

Projekt Mokrade a kultúra

28 vyplnených
dotazníkov
CZ, SK, UA

Project "Conservation of the Natural and Cultural Heritage in Wetlands"
Ramsar Culture Network Development in the Carpathian Region
Questionnaire

I.	Name of the wetland site with cultural aspect(s) In case of the designated Ramsar site or World Heritage Site (or part of it) please add its reference number from the relevant database
Iron Gates Nature Park (Ramsar site no. 1946)	
II.	Location details (country, general location, administrative region, municipality, geographical coordinates)
The Iron Gates Nature Park is situated in South West Romania, in the immediate vicinity of the Republic of Serbia, stretching on over 115,655 hectares, partially on territories belonging to the administrative competence of Caras-Severin and Mehedinti Counties, at the south of Locvei and Almajului Mountains and in South-West Mehedinti plateau. Coordinates: Between 44°51' and 44°28'30"N and between 21°21' and 22°36'E.	
III.	Time period to which identified value or practice relates (historical dates/earliest known origins, date at which it ceased to be present, or specify that it is still of continuing relevance if this is the case)
Cultural and anthropic values: a) traces of Palaeolithic, Mesolithic and Neolithic settlements, b) testimonies proving the history of the residence: fortresses, monasteries, churches, buildings with special architectural features: houses, water mills, stone arrangements, c) the existence of an ethnic diversity with different traditions and customs - Serbs, Czechs, Swabians, Gypsies, Hungarians - without interethnic conflicts d) the presence of the largest hydroelectric power plant in Romania and the Danube basin	

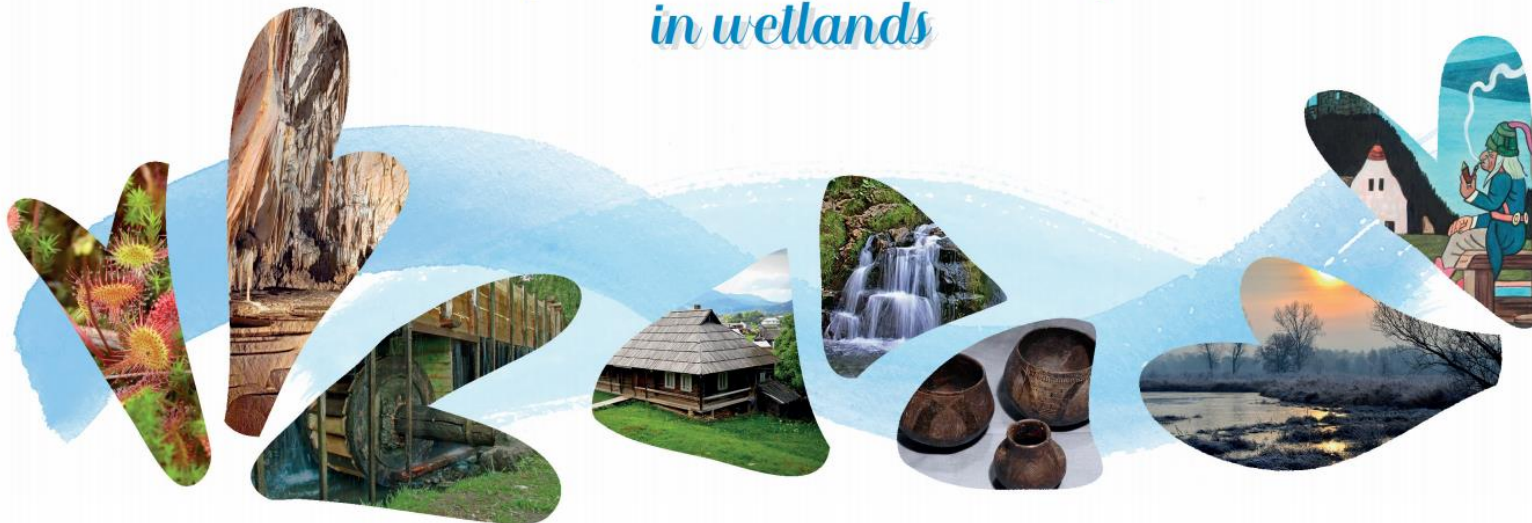
<http://www.cwi.sk/index.php?page=projects>

Projekt Mokrade a kultúra

Ramsar Cultural Network in the Carpathian Region

Carpathian cultural heritage in wetlands

http://www.cwi.sk/files/carpathian_cultural_heritage_in_wetlands.pdf

Projekt Mokrade a kultúra

- ▶ Archeologické lokality
- Cezhraničná ramsarská lokalita Domica-Baradla (SK-HU)
- Djerdap NP / Iron Gates NP RL (RS, RO)

Piscine sculptures discovered in Lepenski Vir ©Dragan Drdarević

Demänovská Cave ©Pavol Stanik

Lepenski Vir ©Dragan Drdarević

Rock blades ©M.Oravec

Pots of Bükk culture ©M. Oravec

Nástroje a nádoby z RL
Domica-Baradla

Projekt Mokrade a kultúra

- ▶ Historické lokality a stavby
 - Djerdap NP / Iron Gates NP a ramsar. lokalita (RS, RO)
 - RL Rieka Orava a jej prítoky (SK)
 - RL Dunajské luhy (SK)

Limes Romanus, Villa Rustica ©Jozef Klinda

Orava Castle

Golubac Fortress ©Dragan Dmdarević

History in the Iron Gates Nature Park

Projekt Mokrade a kultúra

- ▶ Sakrálne objekty, múzeá
- SK, UA

Roman Catholic Church @www.mapio.net_joko

Church of St. Elisabeth @https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=13248761

Sivá Brada @Milan Barlog

Projekt Mokrade a kultúra

► Technické pamiatky

- Tajchy pri Banskej Štiavnici - lokalita svet. dedičstva (SK)
- Vodné mlyny (RO, SK, UA)

Tajch Ottergrund ©Iveta Zvarová

Water mill on Klátovské rameno ©Jozef Lengyel

Watermill in Kolárovo ©Jozef Lengyel

Hamora water smithy ©Yuri Krylivets

Projekt Mokrade a kultúra

- ▶ Tradičné využívanie
doprava - plte,
pasenie, výroba sena,
liečivé rastliny,
ryžovanie zlata,
rybolov

Menyanthes trifoliata ©Jaroslav Košťál

"Bokorashi" – traditional way of timber transport ©<http://vsviti.com.ua/nature/25399>

Museum of Kysuce village ©Zuzana Václavová

Gold extraction ©Dr. László Timaffy in BROZ archive

Examples of fishing tools ©Adriana Kušíková

Projekt Mokrade a kultúra

► Tradičné výrobky

drevo, prútie - koše, nábytok, trstina -
strechy, ploty, tienidlá, izolácia
pletenie z páľky

Reed harvesting at the *Parižske močiare* Ramsar site ©Jozef Lengyel

Cattail weaving ©Adéla Ciháková

Cattail Products ©Adéla Ciháková

Willow pruning in *Detvice* site ©Jozef Lengyel

Willow furniture and products for sell in the local village in Ukraine ©Bohdan Prots

Projekt Mokrade a kultúra

- Tradície, sociálne zvyklosti, rituály, slávnosti

Traditional spring ritual with Morena (painting from Forest Club Jadierka) ©Adriana Kušíková

Divination during Ivan Kupala @<https://goo.gl/images/dZehNc>

<https://goo.gl/images/L8QcKv>

Projekt Mokrade a kultúra

- Festivaly, trhy, oslavy, podujatia

Lake Synyvir ©www.ukraine-is.com

Cheremosh Fest © https://ua.igotoworld.com/en/eventPage/1247_cheremosh-fest-2015.htm

Wild Geese Festival in Tata ©<http://www.vadludsokadalom.hu/en/index.php?p=galeria>

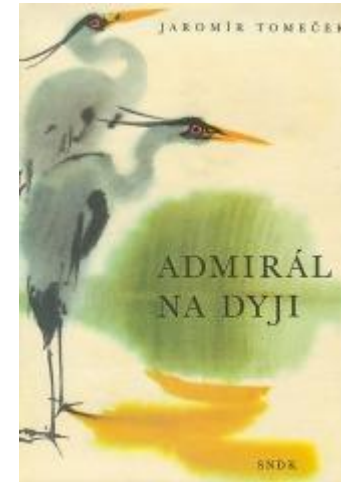

Wild Geese Festival in Tata ©<http://www.vadludsokadalom.hu/en/index.php?p=galeria>

Projekt Mokrade a kultúra

► Umenie

- Obrazy, filmy, fotografie, romány, poviedky, básne
- hudba, ľudové piesne

Josef Lada: Vodník (Nix, Waterman)

Gustáv Mallý, 1930-1945: Rafters on the Orava River

<http://www.vadludsokadalom.hu/en/index.php?p=galeria>

Josefovské louky-Josefov Meadows Bird Reserve ©Luděk Klíž

Projekt Mokrade a kultúra

- ▶ Legendy, povesti, mýty, poviedky, rozprávky

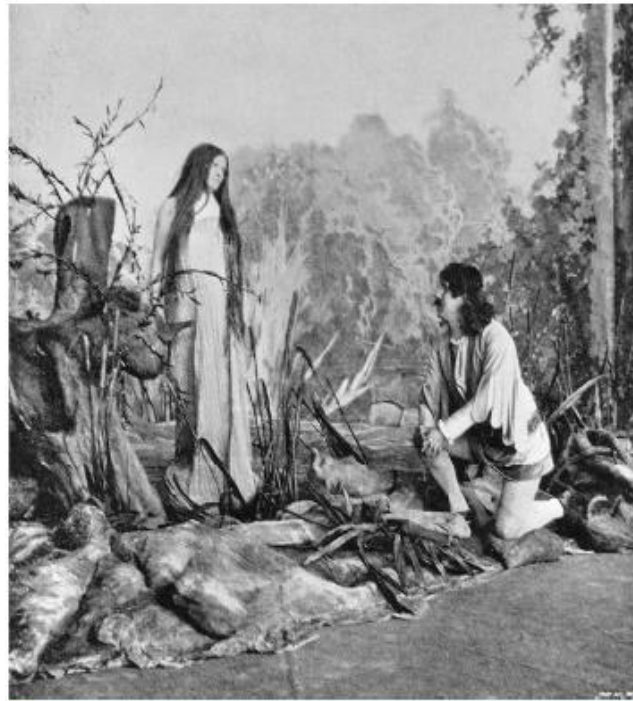
Daffodil Valley (Narcissus Valley) @<https://we.org.ua/malovnychi-kutochky-zakarpatska-oblast/dolyna-nartsysiv/#jp-carousel-1947>

Lacul Rosu @<http://www.visitgeorgheni.ro/hu/Szabadido-to-Gyilkosto/Gyilkosto-u19313.html#sthash.FdBBQMYD.dpbs>

Witold Pruszkowski, 1877 - Rusalki

Antonín Dvořák – Rusalka Opera at National Theater in Prague, 1901 @<http://archiv.narodni-divadlo.cz/ArchivniDokumentFotografie.aspx?ad=12548>

The Red Lake legend

A long time ago there lived a long haired green-eyed girl. She was a rare beauty. She was called Eszter Fazelias. In the Gyergyo market Eszter saw a handsome lad and she immediately fell in love with him. He enlisted for a soldier and wedding did not take place. Eszter waited her love in vain. There was a wicked man called Allan, who liked the girl very much. Once, as he was passing by, he kidnapped her on his horse. He took her in the caves of Kis-Cohard Mountain. He promised her all the treasure in the world in return for her love, but Eszter was still waiting for her lover. Allan couldn't make Eszter to love him. She called on the mountains for help. The nature answered with a huge storm, trees were crashing, mountains were moving and the clouds burst out. In that storm the mountains destroyed everything that came in their way. Both Eszter and Allan were killed. And that is how the Red Lake was formed. Even now, if you look carefully, you can see Eszter's deep green eyes.

Projekt Mokrade a kultúra

- Turizmus, environmentálna výchova

<http://www.vadludsokadalom.hu/en/index.php?p=galeria>

Štvrté Roháčske pleso © Jaroslav Košťál

Rafting on the Black Cheremosh River ©Bohdan Prots

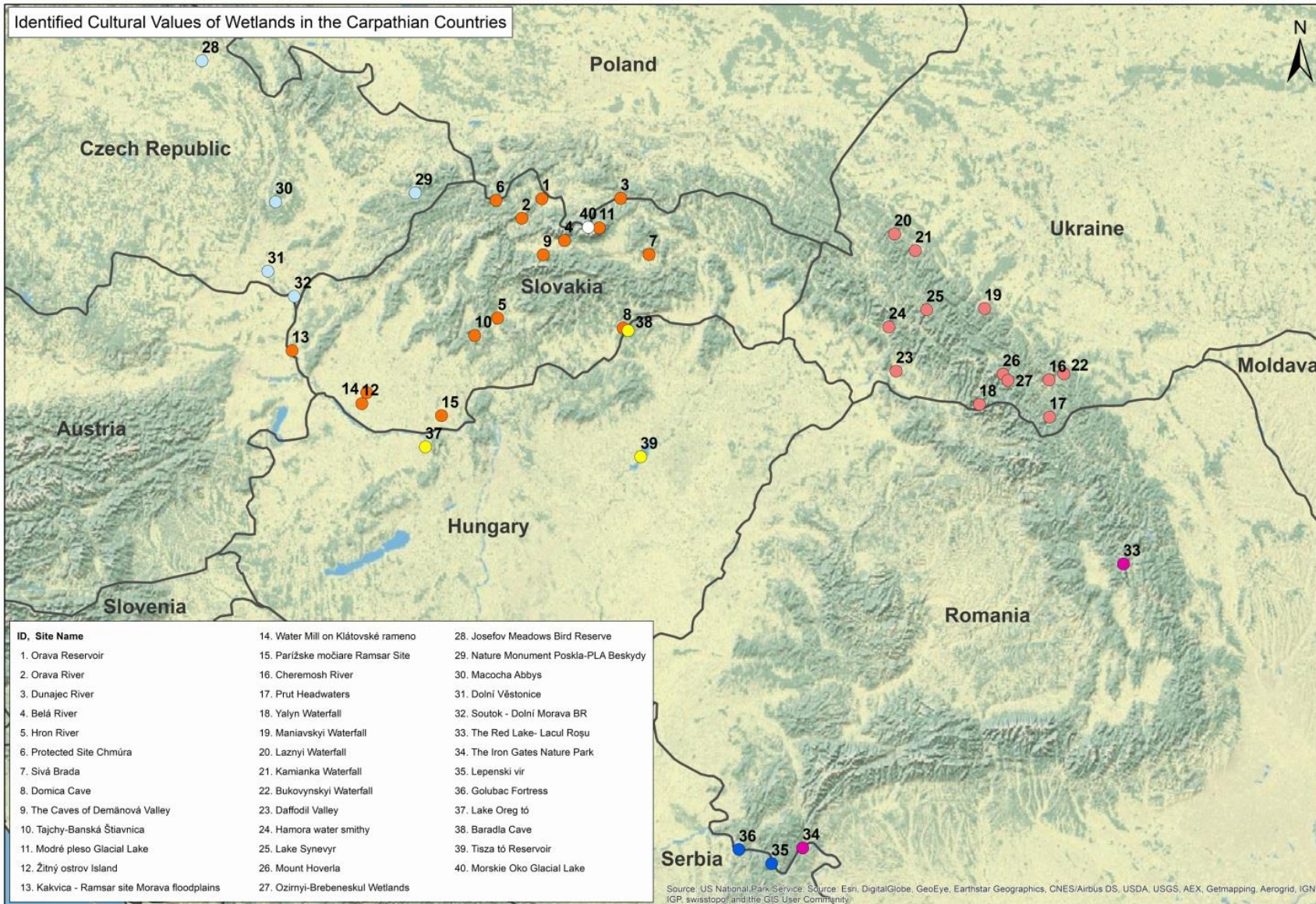

Foto: M. Koval

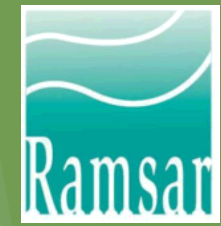
Ramsar Site Domica – Baradla ©Michal Rengevič

Projekt Mokrade a kultúra

0 140 280 560 km

Program práce CWI / stratégia 2019-2024

► Podpora integrovania mokradí do sektorových politík (mainstreaming)

Možnosti: Pracovné skupiny Karpát. dohovoru, spolupráca s ICPDR, workshopy, konferencie

► Podpora inventarizácie mokradí, vrátane pokračovania inventarizácie kultúrnych hodnôt v mokradiach, vypracovanie spoločnej databázy a máp mokradí v Karpatoch, propagovanie ich hodnôt, ochrany a účinného manažmentu

Možnosti: Pracovné skupiny Karpát. dohovoru, CCIBIS, spolupráca s CNPA, S4C, MVO, workshopy, konferencie, plánovanie manažmentu, preklady metodík

► Spolupráca pri dokumentovaní, demonštrovaní, propagovaní funkcií mokradí, ich služieb a benefitov

Možnosti: spolupráca s Prac. skupinou pre biodiverzitu Karpát. dohovoru, s S4C, MVO, workshopy, konferencie

- podpora zo strany ďalších expertov a organizácií je vítaná a žiadaná

Dotazník pre inventarizáciu kultúrnych aspektov v mokradiach je na stiahnutie na: <http://www.cwi.sk/index.php?page=projects>

Ďakujeme za pozornosť

Ján Kadlečík

koordinátor CWI

Natália Kubicová

Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica

jan.kadlecik@sopsr.sk

natalia.kubicova@sopsr.sk

www.cwi.sk